

"חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתיד המדינה ולנכונות לפעול למענה" (מתוך חזון החמ"ד)

מנהל \ רכז חינוך חברתי יקר,

מינהל החמ"ד, בשיתוף עם רשות העתיקות, מזמינים את בית ספרך לקחת חלק בפרויקט הקמת "שביל הסנהדרין" לקראת שנת השבעים לעצמאות ישראל. התכנית הינה בהובלת נוער הקהל למען ציון כחלק מהחלטת ועידת הקהל בנושא "אהבת הארץ", ומיועד לתלמידי חטיבה עליונה (כיתות י'-יב').

התוכנית כוללת פריצת השביל, סימונו, שילוטו והוספת התוכן הערכי המלווה אותו, ובמקביל חפירות ארכיאולוגיות ופיתוח אתרים ארכיאולוגיים רלוונטיים לתקופה בתוואי השביל. כל ביי"ס שייקח חלק בתכנית יזכה בחבילת הנחלה שתכלול הדרכה מוקדמת לתלמידים ולצוות (לפני ימי העבודה) בביה"ס, הדרכה ארכאולוגית במהלך החפירה ותמיכה לוגיסטית ע"י מנהל החמ"ד ורשות העתיקות (הפירוט מצורף).

תכנית זו הינה הזדמנות לקחת חלק בתכנית לאומית המאפשרת חיבור לכלל ישראל ומזמנת למידה משמעותית חוץ בית ספרית החושפת את התלמידים לרעיון, לערכים וליצירה היהודית. התלמידים ילמדו על פועלם והגותם של חז"ל, על מוסד הסנהדרין בתקופת המשנה והתלמוד בארץ הגליל.

בעמודים הבאים תמצאו פירוט מדויק של הרקע, המטרות והמבנה של התכנית, יחד עם אופן הרישום והפרטים הלוגיסטים. בנוסף, מצורפת מצגת עם התוכן ההסטורי, המידע הלוגיסטי והפרטים. ניתן להיעזר במצגת בכדי להסביר את התכנית לצוותי חדרי מורים, רכזים חברתיים ורכזי טיולים.

מצ"ב לינק: רישום שביל הסנהדרין תשעח

לפני הרישום, חשוב מאוד לקרוא את כל הפרטים התוכניים והטכניים המופיעים כאן בקובץ. כולנו תקווה כי תמצאו את התכנית מעניינת ורלוונטית ותירתמו להצלחתה והוצאתה לפועל.

בברכה,

מיכל דה-האן	אברהם ליפשיץ	גלעד צינמון
סגנית ראש מינהל החמ"ד	ראש מינהל החמ"ד	רכז חינוך וקהילה מרחב צפון

ריעות גוטמן

שושי שפיגל

אחראית ארצית מנהיגות נוער צעירה

מפקחת ארצית ח"חק ח-ן חמ"ד

מבוא היסטורי לתכנית שביל הסנהדרין

”גלתה סנהדרין...”

מלשכת הגזית לחנות

ומחנות לירושלים,

ומירושלים ליבנה,

ומיבנה לאושא, ומאושה ליבנה, ומיבנה לאושה,

ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית-שערים,

ומבית-שערים לציפורי, ומציפורי לטבריא.”

(בבלי, ראש השנה, ל”א ע”א)

תקופת המשנה והתלמוד בארץ ישראל נמשכה כ-300 שנה, מחורבן בית המקדש השני בשנת 70 לספירה ועד שנת 351 לספירה לערך. תקופה זו **שאחרי החורבן**, עמדה בסימן **היעדרם של ירושלים** ובית המקדש, אך הביאה להתפתחותם של מרכזי התיישבות, יצירה והנהגה **חלופיים בארץ הגליל**. בתקופה זו הועלתה על הכתב התורה שבעל פה ונכתבו שתיים מן היצירות הגדולות של העם היהודי **המשנה והתלמוד**.

ההנהגה היהודית המרכזית של העם היהודי בתקופה, הייתה **הסנהדרין** ששימשה כהנהגה העליונה של העם היהודי **ועיצבה את דמותו החברתית – תרבותית - ערכית** של העם בתקופה שקדמה לגלות. כמובא במסכת ראש השנה, גלותה ונדידתה של הסנהדרין בתקופה זו, משקפת את גלות השכינה ועם ישראל מבירתו ירושלים ובית המקדש לארץ הגליל הנידחת. התקופה שלאחר החורבן מתאפיינת במשבר זהות נורא שעובר עם ישראל שהוביל את חז”ל לאיסוף השברים ויצירה מחודשת וענפה של עולם ההלכה, ההגות, התרבות והערכים היהודיים המונצחים בארון הספרים היהודי שנוצר בתקופה זו. תחילתו של תהליך הצמיחה מופיע ב”**אושא**” – כפר קטן בשולי הישוב היהודי ורחוק מהרדאר הרומי המזכיר בשמו את מצבו המיאש של העם היהודי, עובר דרך ”**שפרעם**” – שיפור מצבו של העם, **בית שערים וציפורי** וסופו ב**טבריה** – מרכז היצירה והיישוב היהודי בתקופת המשנה והתלמוד.

מטרת התוכנית:

יצירת מיזם חינוכי – ערכי סביב שביל נושאי המחבר את ההולך בו אל מרחבי הגליל והמורשת העשירה שבו. השביל יפגיש את ההולך בו עם ההיסטוריה היהודית, אתרי המורשת, היצירה הספרותית, האישים והדמויות המרכזיות מתקופת המשנה והתלמוד. השביל יעבור במרחבי הגליל ויחבר בין 5 תחנות נדודי הסנהדרין לאחר גלותה מירושלים. השביל יעבור באתרים ארכיאולוגיים ומוקדי עניין הקשורים להיסטוריה היהודית במרחבי הגליל בתקופה זו, כל זאת על מנת להגביר את הזיקה והקשר למורשת העם היהודי וארצו.

רעיון מרכז:

השביל מורכב מחמישה / שישה מקטעים ומאפשר הליכה בו ברצף על פני שבוע או במקטעים נפרדים כל מקטע מפגיש את ההולך בו עם אישיות מרכזית וערך מרכזי של חז"ל המזמן למידה, דיון ושיח מעמיק באישיות ובערך / ערכים המוצגים במקטע. המסע בשביל לכלל אורכו מזמן חווית למידה ושיח מעמיק במפגש עם התוכן החינוכי – תרבותי – ערכי המוצגים בו.

סימון השביל:

סימון השביל יעשה על ידי חקיקת סימן זיהוי ייחודי על גבי אבן בצבעים ירוק, כחול, ארגמן. בכל סימון תיחקק אמרת חז"ל משמעותית הקשורה למקטע.

ירוק: ארץ הגליל

כחול: מים, חיות ושאיפה לשמיים

ארגמן: "ארגמן של מלכות" - גבורה ומורשת

יתרונות:

- ביצוע הפרויקט, יסייע בחיבור העם אל מורשתו, תרבותו וארצו.
- הובלת הפרויקט מהווה לקיחת אחריות במשימה לאומית של שמירה על ערכי המורשת והתרבות של מדינת ישראל והעם היהודי לקראת שנת ה-70 לעצמאותנו.
- השביל מזמן עיסוק ולמידה על ערכי חז"ל המשמעותיים כגון יחס האדם לעצמו, לזולתו, לאלוהיו, למורשתו, לארצו ולעמו, זאת לצד ערכי המורשת, התרבות והיהדות. כל אלו יסייעו בחיבור ההולכים בשביל למטרותיו הערכיות, מתוך עשייה חינוכית - ערכית.
- השביל מזמן למידה משמעותית, סביבתית, חוץ בית ספרית, שתעשיר את הידע וחווית הלמידה ותחבר את ערכי השביל אל עולם התוכן הפנימי והערכי של התלמידים.

תוואי השביל:

מקטע מספר 1: מבית שערים - לאושא

אורך: כ 13 ק"מ

אישיות מרכזית: רבי יהודה הנשיא

ערך מרכזי: "רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם?

כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם..." (אבות ב,א)

אתרים לאימוץ ופיתוח במקטע:

אושא – חפירה ארכיאולוגית של בית הכנסת העתיק ומתקנים נלווים בסביבתו

באר טבעון – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

עין יבקע – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

מקטע מספר 2: מאושא ליודפת

אורך המקטע: כ 14 ק"מ

אישיות מרכזית: רבי ישמעאל בן אלישע

ערך מרכזי: "...יהי רצון מלפניך, שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו

רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין..."

אתרים לאימוץ (בבלי ברכות, ז.)

ופיתוח:

בית הכנסת העתיק שפרעם – אימוץ ושילוט

עין א תחתא – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

הר עצמון – יצירת נקודת תצפית והסבר

מקטע מספר 3: מיודפת לציפורי

אורך המקטע: כ 11 ק"מ

אישיות מרכזית: רבי יוסי בן חלפתא הגלילי

ערך מרכזי: "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו..."

(בבלי תענית כא:)

אתרים לאימוץ ופיתוח:

חורבת קנה – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

חורבת רומה – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

הדרך הרומית טבריה – ציפורי – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

מקטע מספר 4: מציפורי לארבל

אורך המקטע: כ 22 ק"מ

אישיות מרכזית: רבן שמעון בן גמליאל

ערך מרכזי: "שמעון בנו אומר, כל מי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה.

ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה... (אבות, א, יז)

אתרים לאימוץ ופיתוח:

חורבת כנא – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

חורבת לוביה – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

מערת ידעיה – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

מקטע מספר 5: מארבל למגדל

אורך המקטע: כ 6 ק"מ

אישיות מרכזית: ניתאי הארבלי

ערך מרכזי: "נתאי הארבלי אומר: עשה לך רב לחכמה, וקנה לך חבר למשנה, והוי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות דרבי נתן, ב, יח).

אתרים לאימוץ ופיתוח:

חורבת ארבל ובית הכנסת העתיק – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

מקטע מספר 6: ממגדל לטבריה

אורך המקטע: כ 6 ק"מ

אישיות מרכזית: רבי עקיבא

ערך מרכזי: "ואהבת לרעך כמוך. רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול

בתורה" (ירושלמי, נדרים, לע"ב)

אתרים לאימוץ ופיתוח:

טבריה העתיקה – חפירה ארכיאולוגית בין הקרדו למבנה הסנהדרין

תל רקת – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

עין רקת – יצירת תחנת הסבר ומנוחה

הר ברניקי וחומת טבריה – חפירה ארכיאולוגית ושילוט

תהליך העבודה:

העובדה על השביל תעשה בשני מישורים:

1. חפירות ארכיאולוגיות ופיתוח אתרים ארכיאולוגיים רלוונטיים לתקופה בתוואי השביל
2. פריצת השביל, סימונו, שילוטו והוספת התוכן הערכי המלווה אותו.

את העבודה נבצע בשני שלבים:

שלב 1 (מרץ - מאי 2017):

בשלב זה נבצע עם התלמידים **חפירות ארכיאולוגיות** בשני אתרים במקביל ו**נסלול ונסמן** את מקטעי השביל המובילים לאתרים אלו ו**נפתח** שלוש נקודות מנוחה והסבר במקטעים נבחרים. משך העבודה כ-60 ימים. האתרים שנבחרו לשלב 1 הינם טבריה העתיקה וחורבת אושא. בטבריה העתיקה, החפירה תתמקד בתוואי הרחוב הראשי בתקופת הסנהדרין המוביל אל מבנה ציבורי גדול המזוהה עם מקום מושבה של הסנהדרין בטבריה. בחורבת אושא החפירה תתמקד במבנה ציבורי גדול בראש הגבעה עליה שוכן הכפר שככל הנראה הינו בית הכנסת של הכפר, סביר להניח כי זהו מקום מושבה של הסנהדרין דאושא בתקופה שאחרי החורבן. בנוסף יחפרו מחצבות, גתות לייצור יין ומתקני תעשייה שונים ששימשו את תושבי אושא וחכמיה בתקופה זו. במקביל לביצוע החפירות נסלול ונסמן את מקטע 1 המוביל מבית שערים לאושא ואת מקטע 6 המוליך לטבריה העתיקה. מטרת שלב זה הוא להגיע ליום העצמאות הפותח את שנת ה-70 לעצמאותנו כאשר ניתן להציג מקטעים נבחרים כולל נקודות הסבר ושני אתרים משמעותיים בתוואי השביל.

שלב 2 (יום העצמאות ה-69 עד יום העצמאות ה-70):

בשלב זה נבצע יחד עם התלמידים **חפירות ארכיאולוגיות** באתרים נוספים בתוואי השביל הקשורים לתקופה הנידונה, **נסלול ונסמן** את כלל המקטעים ו**נפתח נקודות** מנוחה והסבר בכל המקטעים. משך העבודה כ-200 ימים. מטרת שלב זה היא לסיים את כלל העבודות בשביל עד סוף שנת ה-70 לעצמאותנו ולחנך סופית את שביל הסנהדרין ביום העצמאות ה-70 למדינת ישראל.

איך זה עובד? :

רשות העתיקות היא הרשות הממלכתית האחראית על עתיקות הארץ - על חשיפתן, שימורן, מחקרן ועוד. בין תפקידיה השונים, **פועלת הרשות להנחיל את המורשת הארכיאולוגית וההיסטורית ולקרב את הציבור לשרידי העבר**. במסגרת זו משולבים אלפי תלמידים מכל המגזרים מרחבי הארץ בחפירות ארכיאולוגיות, בפעילות שימור ולימוד חווייתי מחוץ לכיתות הלימוד במטרה לקירוב דור העתיד למורשת ולתרבות העבר.

במסגרת שיתוף הפעולה עם רשות העתיקות, תינתן לכל בית ספר **חבילת הנחלה** הכוללת:

1. הנחיה אישית של כל קבוצת תלמידים ואנשי הצוות **בבית הספר** ומסירת הנחיות בכתב לקראת הפעילות בשטח - באחריות הארכיאולוג גלעד צינמון, מנהל תחום חינוך והנחלה במרחב צפון.
2. **ביצוע שלושה ימי עבודה בשטח** בחלוקה ליומיים חפירה ארכיאולוגית באתר עתיקות בתוואי השביל (טבריה – אושא בשלב 1, אתרים נוספים בשלב 2) ויום עבודה על השביל.

תחומי אחריות:

באחריות רשות העתיקות:

- א. לתדרך ולהגדיר את הנחיות הבטיחות והעבודה.
- ב. לספק את התוכן הארכיאולוגי – חינוכי של החפירות הארכיאולוגיות ופריצת השביל.
- ג. לספק אנשי מקצוע שיובילו את העבודה ברמה המקצועית
- ד. להנפיק את הציוד הדרוש לעבודה.
- ה. רשות העתיקות לא תעסוק בבעיות משמעת וחריגה מההנחיות שניתנו בהכנה לפעילות ובתדרוך בשטח.

באחריות בית הספר:

- א. להירשם לפעילות בטבלת הגוגל המצורפת כאן.
- ב. שבוע העבודה מתקיים בין הימים א – ה, באחריות בית הספר לשבץ בגנט הפעילות על פי תאריכים שתי כיתות כולל אנשי צוות מלווים לכל פעימה
(50 - 100 תלמידים למשך כמה ימי עבודה (עדיפות ליומיים-שלושה רצופים) יום העבודה בשטח הינו 6-8 שעות, באחריות בית הספר לדאוג לתוכן הלימודי – ערכי במהלך יום העבודה ובסיומו (מעבר לתוכן הארכיאולוגי שיינתן על ידי אנשי רשות העתיקות במהלך שעות העבודה).
- ג. **אין אפשרות** להגיע לשטח אחרי השעה 09:00 ולכן חשוב להערך בהתאם ביציאה מביה"ס
- ד. כאמור, באחריות בית הספר לדאוג לסוגיות המשמעת והעמידה בהנחיות רשות העתיקות.
- ה. טיפול **במעטפת הלוגיסטית** החיצונית הדרושה לתלמידים בפעילות זו:
הסעים (במימון מנהל החמ"ד) אוכל, לינה, תיאום טיולים וכו' - באחריות בית הספר בסיוע מנהל חמ"ד.

לסיכום:

"אמר ר' יוסי:

פעם אחת הייתי מהלך בדרך

ונכנסתי לחרבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל.

בא אליהו, זכור לטוב, ושמר לי על הפתח עד שסימתי תפילתי.

לאחר שסימתי תפילתי.

אמר לי: שלום עליך, רבי!

אמרתי לו: שלום עליך, רבי ומורי!

אמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחרבה זו?

אמרתי לו: להתפלל.

אמר לי: הנה לך להתפלל בדרך.

אמרתי לו: מתגרא הייתי שמה נפסיקוני עוברי דרכים..."

(בבלי, ברכות, ג ע"א)

כמה נקודות למחשבה העולות מסיפורו של ר' יוסי הגלילי כפי שמובא בתלמוד הבבלי במסכת ברכות: ראשית, מדוע היה חשוב לר' יוסי לפרט את כניסתו ל"אחת מחורבות ירושלים"? שנית, מדוע משתמש ר' יוסי בפועל "מהלך" בדרך ולא "הולך" או "עובר בדרך" כפי שמובא בסוף הקטע? ועוד ניתן לשאול מדוע אליהו הנביא אומר לר' יוסי כי היה עליו להתפלל בדרך? נראה כי מסיפור זה, מעבר לעולם ההלכה, מלמד אותנו ר' יוסי כי כאשר אדם הולך בדרך, ישנה בידינו הבחירה האם לעבור בה ללא מחשבה או כוונה או "להלך" בה מתוך תכנון ומטרה. ר' יוסי "מהלך" בדרך מלשון פעיל, הוא פועל בדרכו מתוך מודעות לדרך ולהליכה בה. זוהי הסיבה מדוע הוא מפחד מאותם אלו שרק עוברים בדרך כדרך הילוכם ואינם שמים לב למעבר בה ובהליכתם יכולים להפסיק ולהפריע את דרכם של אלו המהלכים מתוך משמעות. ולא זאת בלבד אלא שזהו הלימוד שמלמדו אליהו הנביא, שהיה עליו "להתפלל בדרך" – להתפלל על הדרך, להשקיע את כל כוונתו, רצונותיו, מחשבתו ותפילותיו בדרך זו שמתחילה בגליל וסופה בבניית חורבה אחת מחורבות ירושלים...